

DE MENING VAN... KRISTIEN JUSTAERT / Centre for Liberation Theologies, KU Leuven.

Anarcho-communistische kracht van christendom

In de marges van het christendom heeft door de eeuwen heen altijd een vorm van anarcho-communistische interpretatie van het evangelie standgehouden. Het is deze revolutionaire kracht waarop de paus wijst, stipt Kristien Justaert aan. Daarmee reageert ze op Franciscus' woorden dat communisten "verborgen christenen" zijn.

De paus uit felle kritiek op de uitwassen van het kapitalisme en de groeiende ongelijkheid die hiervan het gevolg is. Daartegenover stelt hij de centrale plaats binnen het christendom van de armen en laat hij niet na de gelovigen concrete morele tips te geven om een meer liefdevol, christelijk leven te leiden. Zo liet hij onlangs nog in een Argentijns weekblad tien tips optekenen om gelukkig te zijn, waaronder "help jongeren een job te vinden" en "draag zorg voor de schepping". Op het eerste gezicht bespeelt de paus de moralistische registers van het grote kerkorgel en stelt hij in zijn publieke optredens af en toe een kleine daad van verzet, maar lijkt hij niet te kunnen of te willen raken aan de vastgeroeste patriarchale hiërarchie die de kerk in essentie nog steeds is. Vanuit politiek theologisch oogpunt lijken zijn daden van verzet druppels op een hete plaat.

Aan het begin van de zomer deed de paus echter een meer gewaagde, fundamentele uitspraak. In een interview met het Romeinse dagblad *Il Messaggero* zei Franciscus dat communisten verborgen christenen zijn en dat ze de vlag van de christenen, die van de armen, in feite hebben gestolen (*Tertio* nr. 751-752 van 2/7). Met zijn verwijzing naar het communisme als theorie en praktijk die de ongelijkheid en uitbuiting van mensen wil afschaffen door te ijveren voor een klasseloze en staatloze maatschappij en een gemeenschappelijk bezit van alle productiemiddelen, vestigt Franciscus de aandacht op een bevrijdende stroming binnen het christendom die zo oud is als de traditie zelf, maar die al te vaak in de marge is gebleven. Het communisme waarnaar hij verwijst, is niet het ideologische communisme dat we spontaan met Karl Marx, Jozef Stalin, Mao en

Alleen de politiek van liefde kan het communisme waar Christus en velen in zijn navolging voor stonden, bewerkstelligen. © RR

de Koude Oorlog associëren. Dat soort communisme manifesteerde zich in de recente geschiedenis door zijn bureaucratische controle, schendingen van de mensenrechten en soms absurde propagandamechanismen en censuur, waardoor deze ideologie achteraf gezien niet meer levensgevend bleek dan pakweg het kapitalisme dat ervoor in de plaats is gekomen. In de marges van het christendom heeft daarentegen door de eeuwen heen altijd een vorm van anarcho-communistische interpretatie van het evangelie standgehouden, ook al werd ze vaak verketterd. Het is deze revolutionaire kracht waarop de paus ons wijst.

Onderbouw

Op dit punt overschrijdt Franciscus de grenzen van de morele bovenbouw – de concrete levensstips – en begeeft hij zich op het niveau van de structurele ongelijkheden in de onderbouw. De structurele oplossingen die zich in deze onderbouw bevinden, zo suggereert hij, maken deel uit van het wezen van het christendom. Daarom kunnen communis-

ten "verborgen christenen" worden genoemd. De anarcho-communistische kracht van het christendom uit zich bijvoorbeeld daar waar Jezus het over het laatste oordeel heeft in Mattheus 25, 35: "Ik had honger en Gij hebt mij te eten gegeven..." en wanneer Paulus het gemeenschappelijke leven van de eerste christengemeenschappen beschrijft in bijvoorbeeld Handelingen 5, 1-12: "Er was niemand die iets van zijn bezittingen zijn eigendom noemde; integendeel, zij bezaten alles gemeenschappelijk", of in Handelingen 2, 44-45: "Allen die het geloof hadden aangenomen, waren eensgezind en bezaten alles gemeenschappelijk; ze waren gewoon hun bezittingen en goederen te verkopen en die onder allen te verdelen naar ieders behoefte".

Franciscus van Assisi

De anarcho-communistische kracht toont zich enkele eeuwen later in de radicale keuze voor eenvoud van Franciscus van Assisi (12de-13de eeuw). Ze is daar waar de millenaristische christenen en de broeders en zusters van de Vrije Geest de vrijheid van de ziel koppelen aan een bezitloos leven. Binnen die laatste beweging, populair in het noorden van West-Europa rond de 13de en de 14de eeuw, is de communistische lijn binnen het christendom gearticuleerd als een "politiek van liefde". Dat anarcho-communisme is gegrond in de liefdevolle overgave aan God, een beweging waarbij men zijn of haar "ego" achterlaat – de annihilatie van de ziel – en de "armoede van geest" bereikt.

Geen externe autoriteit

Deze zelf-ontlediging eindigt uiteindelijk in een "theosis" als zijnde een mystieke unificatie met God zoals beschreven in Paulus' Galatenbrief: "Ikzelf leef niet meer, Christus is het die leeft in mij" (Galaten 2,20). Deze vereniging met Christus is niet enkel een geestelijke aangelegenheid: de hele persoon, geest en lichaam, zijn erin betrokken en worden erdoor bevrijd. In haar herwonnen natuurlijke vrijheid, bestaat er voor de ziel geen privébezit meer. Enkel God kan "bezitten". Hier wordt een communisme geëvoceerd dat gedragen is door de liefde voor en van God. Op die manier, merkt Simon Critchley op in zijn boek *The Faith of the Faithless*, is het een vorm van politiek die "voorbij de wet" gaat, zoals Marx dat in zijn vroege geschriften overigens ook al had aangegeven. Er is met andere woorden geen nood aan een externe autoriteit, want het christelijke communisme berust op een innerlijke transformatie. Zo begrijpen we waarom de paus met zijn daden en uitspraken probeert aan te sturen op dat laatste proces: de eerste stap in de strijd tegen armoede en ongelijkheid, is de innerlijke transformatie door de liefde Gods heen. Alleen deze politiek van liefde kan het communisme waar Christus en velen in zijn navolging voor stonden, bewerkstelligen. III

Rome en Constantinopel

LUDOVAN DEN EYNDEN / Wie van oude geschiedenis houdt, kent de Nederlandse historicus en auteur Fik Meijer. In zijn jongste boek *Twee steden. Opkomst van Constantinopel. Neergang van Rome (330-608)* vertelt hij over de stichting van de nieuwe stad Constantinopel in 330 door keizer Constantijn. Van beide steden geeft hij ook de voorgeschiedenis. Al snel kreeg Constantinopel de naam het "nieuwe Rome". Vaak gaat men ervan uit dat het oude Rome alleen maar verval onderging en zo uit de belangstelling verdween. Dat is kort door de bocht. Daarom vertelt Meijer de vele kronkels van dat lange proces. Weliswaar lieten de keizers tijdens de vierde eeuw Rome voor wat het was en bezochten de stad slechts sporadisch of helemaal niet, terwijl de pausen er

hun plaats innamen. In de vijfde eeuw plunderden Visigoten en Vandalen Rome, waardoor het snel ontvolkte. Toch werd het oude Rome het centrum van de christelijke wereld. Van Constantinopel schetst hij de contouren van de nieuwe stad, zoals de muren van Theodosius II. Hij evocert het Nika-oproer dat in 532 bijna de hele stad in de as legde, gevolgd door wederopbouw met de Hagia Sophia als pronkstuk. Later probeerde keizer Justinianus het Romeinse rijk zijn oude luister terug te geven, maar de wijdverspreide pest had ook daar desastreuze gevolgen. Meijer sluit af in de zevende eeuw, toen de mediterrane wereld mede door de opkomst van de Arabieren veranderde. Een rijk boek met kaarten, foto's en register. III

Fik Meijer, *Twee steden. Opkomst van Constantinopel. Neergang van Rome (330-608)*, Athenaeum-Polak & Van Genneep Amsterdam, 327 blz., € 19,95. Bestellen kan via www.tertio.be